

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, асистента кафедри Міжнародного права та порівняльного правознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Маник Альони Захарівни
на дисертаційне дослідження Савчук Віталіни Григорівни
«Норми для вирішення Євгена Ерліха»,
подане на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. Будь-яка ідея, - як слушно зауважує дисертант, - заявляє претензію на правильність, носієм якої є автор ідеї, адресатом – її критик або прихильний реципієнт, а предметом – те, що імпліцитно чи експліцитно ця ідея виражає. Автором ідеї норм для вирішення (*Entscheidungsnormen*, norms for decision) можна вважати Євгена Ерліха, з певними застереженнями про те, що вона була відома і до нього (К.Г. Вехтер). Однак, саме Є. Ерліх надав їй популярності, яка не зникає й до наших днів, свідченням чого є рецензоване дослідження.

Адресати ідеї норм для вирішення – це не тільки сучасники Є. Ерліха, але й вчені-юристи останніх десятиліть. Так, сьогодні норми для вирішення можна використати, скажімо, для поділу прав людини (основних, фундаментальних прав) на вивідні і невивідні. Причому перші із них можуть називатися в цілому і загалом нормами для вирішення, а другі – основними нормами (О. Гьоффе). Предмет – це правила в сенсі Р. Дворкіна і Р. Алексі, які до того ж мають бути ідентичними з так званими основними нормами, тобто правообґрунтовальними і правозаперечними нормами, бути морально виправданими і нашаровуватися на так звані соціальні норми. Питання про те, наскільки ця претензія задовольняється, зважаючи на сучасний стан наукового аналізу, є актуальною темою для дослідження.

містяться у дисертації. Зміст дисертаційного дослідження характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених у ньому завдань. За допомогою чітких і лаконічних визначень понять, проведеної систематизації, дисертанту вдалося досить аргументовано показати як на основі корпусу текстів Є. Ерліха, його сучасної оцінки насамперед М. Ребіндером та Ш. Фоглем, з одного боку, і Р. Алексі та Фр. Мюллером, з іншого боку, а також керуючись теорією юридичного дискурсу Р. Алексі *per se*, можна розвинути далі ерліхову ідею норм для вирішення. В процесі такого розвитку показано, яке місце норми для вирішення мають в правовій культурі взагалі, а також в рамках аналітичного і мета/нормативно-емпіричного вимірів аргументативної теорії норм для вирішення. У першому випадку в центрі уваги перебуває історичний аспект дослідження норм для вирішення (перший розділ дисертації), а в другому – актуальний (другий і третій розділи). У підсумку підтверджено гіпотезу про те, що норми для вирішення – це потенційно морально та соціально виправдані (легітимовані) універсальні й комплексні дефінітивні правові норми (правила), завдяки яким можна розв’язати конфлікт (протилежність) інтересів.

Загалом дисертація, що виконана у формі спеціально підготовленого рукопису, становить цілісне і завершене наукове дослідження із чіткими висновками, що свідчить про вміле застосування методологічного інструментарію. Завдяки останньому автору вдалося досягти високих результатів свого дослідження та отримати достовірні й обґрунтовані висновки.

При цьому достовірність отриманих результатів забезпечується: публікацією трьох статей у провідних фахових виданнях України та трьох - в інших публікаціях; апробацією отриманих результатів на десяти міжнародних конференціях; отриманням диплома з відзнакою за виконання дисертації.

нотаріальну практику автора та діяльність Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційне дослідження містить низьку положень, що мають бути оцінені як внесок у теорію юридичної аргументації. Так, дисертант досить обґрунтовано визначає юридично-релевантні норми як правові, моральні і соціальні норми, які можуть бути використані як аргументи в процесі юридичної аргументації, й показує як ці норми можуть бути співвіднесені з інтегративними вимірами права. Запропонує аргументативне визначення норм для вирішення: норми для вирішення – це мета і результат правильного поведіння з юридично-релевантними нормами. Встановлює, що Є. Ерліх усвідомлював як універсальний, так і комплексний характер норм для вирішення. Показує, що як універсальний, так і комплексний характер норм для вирішення після Є. Ерліха істотно розвинули Р. Алексі та Фр. Мюллер, відповідно в рамках своєї теорії раціонального юридичного дискурсу та юридичної методики. Експлікується поняття норм для вирішення Є. Ерліха за допомогою поділу норм на основні та допоміжні, а також на підставі поділу норм на правила й принципи в сенсі Р. Алексі. Визначаються норми для вирішення як особливий випадок суперечливих правил в сенсі Р. Алексі, і показано, що альтернативний характер відношення між нормами для вирішення може мати як контрадикторний, так й контрарний характер.

Повнота викладу одержаних результатів. У дисертаційній роботі чітко визначені об'єкт і предмет дослідження. Претензійно сформульована мета роботи, що полягає у подальшому розвитку ідеї норм для вирішення Євгена Ерліха. При цьому робота характеризується єдністю змісту. План дослідження є логічним і послідовним, відповідає змісту проблеми, що досліджується і розвивається. Виклад теоретичного матеріалу є логічним, і що доречно відзначити, системним. Висновки отримали належне наукове і практичне обґрунтування.

Дискусійні положення дисертації. У цілому дисертаційна робота Савчук В. Г. виконана на належному науковому рівні. Проте, як і кожна наукова праця, дисертація містить дискусійні положення, що потребують додаткового обґрунтування, та щодо яких можна висловити певні міркування, які можуть бути враховані дисертантом у подальшій науковій роботі:

1. В дисертаційній роботі принципи розуміються як веління оптимізації в сенсі Роберта Алексі. Проте, поза увагою залишився той факт, що розуміння принципів як більш загальних норм також може вести до утворення норм для вирішення як правил переваги.

2. В роботі альтернативний характер норм для вирішення показаний в формально-логічному аспекті (контрадикторна і контрарна суперечність). Цікаво, при цьому, було би проаналізувати відношення суперечності між типами норм для вирішення і в матеріально-логічному аспекті, тобто з точки зору тих умов, за яких один тип норм для вирішення має перевагу перед іншими типами не тільки формально, але й субстанціонально.

Наведені міркування не впливають на загальний позитивний висновок щодо виконаної роботи та не применшують наукову значимість рецензованого дослідження.

Відсутність порушення академічної доброчесності підтверджується аналізом тексту дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць Савчук В. Г. Зокрема, протоколом контролю оригінальності дослідження (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній інтернет-системі Unісhесk, дата перевірки – 11.10.2023 р.) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно. Відсоток схожості – 2,3 %.

Оцінка відповідності дисертаційного дослідження встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження «Норми для вирішення Євгена Ерліха,» подане Савчук Віталіною Григорівною на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 081 Право, є завершеною науковою працею, яка містить низку нових, актуальних і достовірних результатів, що

свідчить про її складність, систематичність і важливе значення для філософії, теорії та соціології права.

Дисертація відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ №431 від 21.03.2022 р.), зокрема пунктами 6-9 цього порядку, а Савчук Віталіна Григорівна заслуговує на присудження ступеня докторки філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний рецензент:

кандидат юридичних наук, асистент кафедри
Міжнародного права та порівняльного правознавства
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

А. Шерешко

Альона МАНИК

М. Маник А. Маник
секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
27 листопада 2023

